

Аляксандр Сімакоў: 500 гадоў разам: польская і беларуская індзеяністыка на перакрываваннях

Aliaksandr Simakou

Independent researcher (Belarus)

e-mail: baicri@tut.by<https://orcid.org/0000-0002-8437-4653>

***Анотацыя.** Разглядаюцца некаторыя з найбольш адметных зваротаў да індзейскай тэмы беларусамі і палякамі, у т.л. прадстаўнікамі дыяспар, пры якіх адбываецца беларуска-польскі дыялог. Кантакты паміж індзеяністамі і амерыканістамі дзвюх краін прадстаўлены найперш гомельскім ліставаннем. У кароткай храналогіі важных публікацый з „Беларуска-індзейскай бібліяграфіі” найбольш прыкладаў даецца з міжваеннага перыяду; Заходняя Беларусь існуе як унікальная зона „памежных” уяўленняў, якія выклікаюць паралелі з Амерыкай.*

***Ключавыя словы:** індзейцы, польска-беларускае супрацоўніцтва, карэспандэнцыя, персаналіі, публікацыі*

Беларуска-індзейскія сувязі (БІС) – разгалінаванае паняцце, якое ўключае ўзаема сувязі ў часе і прасторы. Польшча, несумненна, з’яўляецца вельмі актыўнай глебай для рэалізацыі індзеянісцкай дзейнасці і распаўсюджання інфармацыі, якая адносіцца і да Беларусі, кампаратывістыкі, а таксама прамых кантактаў з індзейцамі, у т.л. тымі, што прыбылі на яе тэрыторыю.

Магчыма прадставіць выбарку некаторых фактаў, публікацый – паказальных, але не ў строгай рэлевантнасці, якія адлюстроўваюць дзейнасць найбольш значных асоб з каранямі ў адной або, што часцей, адразу ў дзвюх з краін і ў намаганнях, якія асабліва выразна ўказваюць на дыялог беларускай і польскай культур у прадстаўленні культур індзейскіх – г.зн. мазаікі з трыяды „Польшча – Беларусь – індзейцы”. Хацелася б найперш даць прыклады навуковай і калянавуковай дзейнасці, а таксама некаторыя яскравыя прыклады з іншых сфер, такіх як поп-культура.

Агульных аглядаў у выглядзе гатовых артыкулаў па беларуска-індзейскіх сувязях, дзе было нямала фактаў перакрываванняў польскага і беларускага матэрыялу і ўдзелу, створана па сутнасці толькі тры за ўсе дзесяцігоддзі нашага вывучэння БІС. З 1987 г., з пачаткам станаўлення Беларуска-індзейскага таварыства, гэтае вывучэнне атрымлівала канцэптuala-арганізацыйную аснову.

Першы агляд (1986) быў крытычна ўспрыняты С. Дубаўцом, па прапанове якога і быў напісаны. Другі агляд (1989) прачытаны на Заслаўскіх чытаннях, а тэзісы надрукаваныя ў зборніку канферэнцыі (1990) (Hil'manovič, 2014, s. 134). Трэці агляд (2004, на англійскай мове) быў падрыхтаваны па прапанове часопіса „Belarusian Review” („Беларускі агляд”), але не з’явіўся ў ім, як і ў „European Review of Native American Studies” („Еўрапейскі агляд карэнна-амерыканскіх даследаванняў”). У іх акцэнтавалася неабходнасць беларусізацыі як расійскага, так і польскага індзеянісцкага матэрыялу. Агляды расійска- і польска-беларускіх індзеянісцкіх сувязей да гэтага моманту заставаліся толькі ў выглядзе фрагментаў, уключаючы біяграмы па краінах, у чарнавой версіі нашай манаграфіі па БІС. Наш даклад на серыі канферэнцый Міжнароднай акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцей „Культура беларускага пагранічча” быў прысвечаны індзейскай „прысутнасці” на няпэўным беларуска-польскім этнічным памежжы (Âskevič, 1997). Адначасовая прысутнасць дыяспар Беларусі, Польшчы, Украіны, Расіі і Аляскі – істотная характарыстыка шматнацыянальнага і шматканфесійнага асяроддзя, у якім знаходзіліся ў Сан-Францыска протаіерэй Мікалай Грынкевіч, доктар Мікалай Русель, жыхары Аляскі і Каліфорніі з каранямі ў названых краінах (Simakoy, 2021a; Simakoy, 2022d). Выхадцамі з Любліншчыны сярод іх былі Мартышы, з якімі звязаны студэнт з Холма, пазней аляскінскі клірык Павел Шадур (Mazurek, 2018; Simakoy, 2017). Водгукам на сучасныя выклікі, звязаныя з праблемамі беларуска-польскай граніцы, з’яўляецца артыкул у „Ніве” (Simakoy, 2021b).

Некаторыя персаналіі і факты былі распрацаваныя намі ў асобных артыкулах, прысвечаных дзеячам, арыентаваных на Польшчу, – а. А. Расадоўскаму (Simakoy, 2021), А. Галынскаму (Simakoy, 1989b), А. Бяляцкаму (Simakoy, 1989b), Т. Касцюшку (Simakoy, 1998b), І. Дамейку (Simakoy, 1989a; Simakoy, 1996; Simakoy, 2000b; Simakoy, 2002). Таксама артыкулы былі пра антраполага Т. Худзінскага (Simakoy, 1994), кіраўніка езуітаў у ЗША Ф. Дзеражынскага і іншых каталіцкіх дзеячаў беларускага паходжання (Simakoy, 2022a; Simakoy, 2022c; езуіты – сярод нашых прыярытэтных тэм, асабліва ў ранні перыяд даследаванняў: Simakoy, 2000a), журналіста У. Куліцкага (Simakoy, 2019).

У якасці цэнтральнага матыву цяперашняга кароткага (і больш сімвалічнага, чым сапраўды насычанага наяўнымі фактамі) паведамлення прапануем агляд-успамін нашых уласных ранніх і самых плённых кантактаў з Польшчай (канец 80-х – пачатак 90-х). Яго можна пачаць з пераліку абмену лістамі і публікацыямі паміж намі і даследчыкамі гісторыі ведаў пра Амерыку перыяду першай Рэчы Паспалітай, а таксама 19 ст. Гэта найперш Януш Тазбір, якому мы абавязаны і кантактам з іншымі – ён, у прыватнасці, даслаў нам адрасы Марыі Парадоўскай (Познань) і Рамуальда

Урублеўскага (Лодзь). Ад Я. Тазбіра атрыманыя ўсяго 5 лістоў з красавіка па верасень 1991 г. і шэраг друкаваных матэрыялаў. Ад М. Парадоўскай – 6 лістоў (з улікам паштовак) 1991-1993 гг. У яе работах пра палякаў у Лацінскай Амерыцы нямала тых, што мелі беларускія карані. Сярод тых, каго яна згадвала, – і Рышард Суднік, ураджэнец Варшавы з галіны беларускага роду на Сувалшчыне, які быў урачом у ваеннай кампаніі супраць індзейцаў у Аргенціне. Адзіны ліст Р. Урублеўскага, у амерыканістыцы вядомага найперш кнігай („Веданне Амерыкі ў Польшчы перыяду Адраджэння” („Znajomość Ameryki w Polsce okresu Odrodzenia”), 1977), публікуем цалкам.

Лодзь, 1.VII. 1991 г.

Вельмі шаноўны спадар Алесь

Сёння я атрымаў ад вас ліст, які – хоць мы і не знаёмыя – прынёс мне асабістае задавальненне. Сапраўды, я родам з зямель былога Вялікага Княства Літоўскага і паранейшаму душэўна прывязаны да іх, цікаўлюся мінулым і сучаснасцю людзей з-над Віліі, Нёмана і Дняпра. У наш час існуе вялікая магчымасць падтрымання адносін паміж землямі і народамі былой Рэчы Паспалітай, у склад якой некалі ўваходзілі і землі верхняга Дняпра. Больш за дваццаць гадоў таму я быў у Гомелі, і ў мяне засталіся вельмі добрыя ўспаміны пра тое знаходжанне, хаця яно доўжылася ўсяго тры дні і я памятаю толькі невялікія фрагменты горада і твары людзей.

Пераходзячы да тэмы, якая цікавіць нас абодвух, я хацеў бы праінфармаваць, што чакаю выдання маёй кнігі аб заваяванні Амерыкі пад назвай „Іспанскія канкістадоры”, якая будзе апублікаваная перад датай адкрыцця Амерыкі. Акрамя таго, я дасылаю вам некалькі артыкулаў на падобныя тэмы, мяркуючы, што яны могуць вас зацікавіць. Таксама хачу прапанаваць вам надрукаваць свой артыкул па амерыканскай ці індзеяніскай тэматыцы, бо я з’яўляюся рэдактарам тома даследаванняў з нагоды 500-годдзя адкрыцця Амерыкі. Калі ў шаноўнага пана ёсць гатовы або ўжо апублікаваны ў вашых часопісах тэкст, калі ласка, дашліце яго на мой адрас як мага хутчэй /аб’ём 20-30 старонак машынапісу – ён будзе ў нас перакладзены і выдадзены на англійскай мове/.

Калі вы хочаце наведаць Польшчу, калі ласка, дашліце мне наступныя дадзеныя – прозвішча, імя, імя па бацьку, дату нараджэння, месца жыхарства і месца працы, а таксама ўкажыце, калі і на які тэрмін вы хочаце прыехаць у Польшчу. Я буду рады дапамагчы вам у гэтым.

З найлепшымі пажаданнямі

Рамуальд Урублеўскі.

Таксама адбыліся абмены з польскім Міністэрствам замежных спраў у сувязі адзначэннем 500-годдзя адкрыцця Амерыкі і з той жа нагоды – у форме звароту да

дамейкаўскай тэмы – з таварыствам лацінаамерыканістычных даследаванняў са штаб-кватэрай Кракаве.

Наша перапіска з польскімі індзеяністамі – дастаткова працяглая і значаная па змесце, хаця ў яе, на жаль, не ўключыліся некаторыя знакавыя дзеячы. Гаворка пра асоб, якія маюць адносіны да польска-беларускіх індзеянісцкіх сувязей на практыцы, часта носячы пры гэтым прозвішчы, якія гучаць як беларускія або ўкраінскія, або і дакладна маючы беларускія месцы нараджэння – ад Барыса Малкіна, які меў велізарны вопыт зносін з індзейцамі ў месцах іх пражывання ў розных краінах, да Марэка Валодзькі, які гадамі жыў сярод індзейцаў бора ў Амазоніі. Павел Баравік з Падляшша – вывучаў культурную антрапалогію, г.зн. этнаграфію, і шмат падарожнічаў, фатаграфаваў у рэзервацыі ў Арызоне.

Спіс асоб у Польшчы, з якімі абмяркоўваліся пытанні індзеяністыкі, уключае некалькі дзясяткаў індзеяністаў: Яцэк Гаўронскі, Марэк Гаўронскі, Марыя Галембіёўская (Люблін), Даміян Жухоўскі, Гжэгаж Заёнц, Богдан Здановіч, Даміян Кахляк, Аркадыюш Кіляноўскі (пазней у Вялікабрытаніі), Марэк Мацёлек, рэдактар часопіса „Тавачын”, Лешак Міхалік, Славамір Міхалік, Марэк Навоцень, Габрыэля Процналь (Хэлм), Марэк Ціхомскі і інш. З індзеяністаў, што пераехалі ў Заходняю Еўропу і Амерыку, варта адзначыць Вітальда Яцажынскага (Мексіка), Зоф'ю Казімар (Францыя), Анджэя Валю (ЗША).

Асабістыя сустрэчы аўтара з польскімі індзеяністамі адбыліся ў 2015 г., у т.л. на агульнапольскім злёце каля Супрасля. Геаграфія пражывання індзеяністаў – самая шырокая, з іх беластоцкія – Ежы Талочка ((sâ), 1988), які застаўся, на жаль, польскім этнографам-прафесіяналам, але толькі радзімазнаўчым, краязнаўчым, Барбара Жукоўская, Барташ Глябовіч, які, аднак, працуе на польскую індзеяністыку з Італіі, Марэк Гыек, Міраслаў Богуш, Ізабэла і Пётр Зялінскія, Адам Тамашук.

Педагог Марэк Гыек, продкі якога па маці і бацьку мелі і беларускае паходжанне, напісаў кнігі пра наваха, шашонаў, хайда, шлюб і сям'ю ў індзейцаў, шматлікія артыкулы. Прапанаваў адзін матэрыял пра індзейцаў прэрый і ў наш „Веснік БІТ”. Дасылаў друкаваныя выданні пра індзейцаў у Беларусь. Адзін з удзельнікаў фотапраекта „Мост над акіянам” – прыгожы жэст палякаў у бок беларусаў.

Лацінаамерыканісты ў нашым спісе – Аляксандр Позерн-Зялінскі і Катажына Дэмбіч, навукоўцы і дыпламаты – Анджэй Кшаноўскі (пасол у Венесуэле), Здзіслаў Ян Рын (пасол у Чылі, памёр у 2022 г. – вядомы бібліёграф і папулярызатар І. Дамейкі) (Рун, 2008), Анджэй Урубель (пасол у Аргенціне), навуковец і чыноўнік Антоні Куклінскі, археолаг Анджэй Вярцінскі, амерыканісты Радослаў Палёнка,

Марэк Парыж, Ганна Парафяновіч, географ Збігнеў Вуйцік, пісьменнікі Аляксандр Амільяновіч, Нора Шчапанская. Ад многіх мы мелі кнігі, экзэмпляры перыёдыкі, выразкі, ксеракопіі і іншыя матэрыялы. У сваю чаргу мы дасылалі матэрыялы польскім калегам, напрыклад, публікацыі па БІС, ваеннай гісторыі, а таксама прысвечаныя ідэалагічным пошукам (Simakой, 1991), – Я. Тазбіру, некаторыя з якіх ён выкарыстаў у сваіх працах.

Цяпер у „Беларуска-індзейскай бібліяграфіі” маем каля 950 запісаў на польскай мове – з агульнай колькасці ў каля 12 з паловай тысяч. Як адметныя вехі адзначым некаторыя публікацыі на тэрыторыі Беларусі або ў сувязі з дыядай Беларусь-індзейцы, стараючыся назваць і некалькі з тых, што яшчэ не згадваліся ў нашых публікацыях у друкаваных і электронных выданнях.

У 16-18 стст.: Будны С. Аб галоўных артыкулах хрысціянскай веры (Лоск, 1576); Сапега Я. Эпіталама на вяселле... Льва Сапегі (Вільня, 1599); Даняйковіч-Астроўскі Я. Свада польская і лацінская... (1745); Копаць А. Падзяка... Уладзіславу Чацвёртаму (1745); Розныя лісты... з Азіі, Афрыкі і Амерыкі ад місіянераў S. J. на розных мовах... у перакладзе на польскую мову (Варшава, 1756-1767); Карпінскі І. Геаграфічны лексікон (Вільня, 1766); Вальтэр. Альзіра ці амерыканцы. Трагедыя з французскай мовы ў перакладзе для Слонімскага тэатра... (Варшава, 1780); Глінская Т. Перуанскі гімн смерці. З прозы „Інкаў” пана Мармантэля выняты і на верш перакладзены (1785).

У гэты перыяд Радзівілы, Сапегі, Пацы, Хадкевічы і іншыя вядомыя роды паказваюць сваю прасунутасць у рамках нашай тэмы сваімі калекцыямі, маскарадамі, прысутнасцю звязаных з імі людзей у амерыканскіх справах.

У 19 ст.: „Амерыканка ў Польшчы” А. Тышынскага (створаная ў Беларусі пісьменнікам без беларускіх каранёў) – эпахальны твор крэсаў; „Араўканія і яе жыхары” І. Дамейкі выклікала і шмат публікацый пра падарожжа Дамейкі (Ignasy Domeyko in Belarusian press, 2002; Ignat Damejka ў belaruskim druku, 2002; Mahnaś, 2012; Ignatas Domeika, 1802-1889, 2002); розныя творы А. Міцкевіча, уключаючы лекцыі па „славянскай літаратуры” ў Французскім каледжы 1840–1842 гг. (Simakой, 1998a); Падбярэскі Р. Новае Эльдарада ў Каліфорніі (Паводле амерыканскіх дакументаў) (1849); кнігі і артыкулы А. Галынскага па французскай мове пра розныя краіны Амерыкі; кароткі, але выразны зварот да тэмы алкагалізму ў індзейцаў у кнізе У. Каратынскага „Выпіў Куба да Якуба. Нараджэнне, спакуса і сухоты гарэлкі” (1859); Нарбут К. Успаміны пра знаходжанне ў Амерыцы (1875); Нарбут К. У Амерыцы. Аповесць на фоне грамадскага жыцця ў Злучаных Штатах (1875) (Simakой, 2020); Карловіч Я. Нарысы з філадэльфійскай выставы 1876 г. (1877);

Гарайн Ю. Лісты з Каліфорніі („Газета Польская”, 1877-1880) і „Сімвалічная карта амерыканскай гісторыі ў ста рубрыках (1883); шмат публікацый „Лятарніка” Г. Сянкевіча на дзясятках моў (т.л. „Ніва”, 1881); Мізэра М. У Амерыку за золатам: з апавядання вандроўніка Мацея Свідра (1888; надзвычай рэдкая кніга, патрабуе алічбоўкі).

У 20 ст.: Крушка В. Польская гісторыя ў Амерыцы (т. 1, 1905); Казлоўскі У. М. Побыт Касцюшкі і Нямцэвіча ў Амерыцы (1797-1798) (1906) (і іншыя публікацыі пра сустрэчу Касцюшкі з правадыром Літл Тэртл); Брухнальскі У. Віленскія „Дзяды” Міцкевіча ў адносінах да аповесцей Шатабрыяна, „Атала” і „Рэнэ” (1925); Сын правадыра індзейцаў патрыётам і польскім жаўнерам. Нязвыклія зменлівасці жыцця амерыканскага паляка („Гонец Надвісянскі” (1926) і варыянты ў іншых выданнях) (Simakой, 2020); Ваньковіч М. У касцёлах Мексікі (1927); Марціноўская Я. У неамерыканскай Амерыцы. Напеў ветру на ўзвышшах Новай Мексікі [Нью-Мексіка] (1927) (Simakой, 1992); Марліч Е. Паляўнічыя за прыгодамі (1932, 1-е выд.) і розныя яе пераклады Дж. О. Кэрвуда, у прыватнасці „Дзяўчына з-за дарогі” (1935); Карэва М. Атагельпа. Першы індзейскі правадыр, 1947; Путрамонт Е. Два глыткі Амерыкі. Рэпартажы (1956); Драздоўскі Б. Вігвам (1966; раман, прысвечаны складаным праблемам пасляваеннай польскай рэчаіснасці); Тазбір Я. Польскія сябры і ворагі канкістадораў (1967).

Многія важныя кнігі маем у Бібліятэцы БІТ: „Услед за індзейцамі. Анталогія польскіх тэкстаў пра паўднёваамерыканскіх індзейцаў” пад рэдакцыяй М. Парадоўскай (1979) – купленая ў букіністыцы на варшаўскай станцыі Срудмесце; „Прытулак у джунглях” (1989) А. Амільяновіча – прысланая нам у падарунак у выніку ветлівай увагі аўтара; „Араўканія і яе жыхары” І. Дамейкі (1992, пад навуковай рэдакцыяй М. Парадоўскай і А. Кшаноўскага) – польская і іспанская версіі дасланыя нам з Кракава А. Кшаноўскім (Simakой, 1996); „Атлантычны акіян – Ціхі акіян” (1967) і ўся трылогія „Па слядах Калумба” М. Ваньковіча – кнігі ўніверсальна важнага аўтара, набытыя асабіста намі ў розных месцах Польшчы – Варшаве, Радаме, Кракаве, Кельцах і інш.; сакратарка Ваньковіча А. Зюлкоўская-Боэм даслала нам з ЗША свае кнігі, уключаючы прысвечаныя М. Ваньковічу і іншым крэсавякам, – частка іх перададзеная намі ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі (у скрыні ад яе было польскае і англійскае выданні яе кнігі пра індзейцаў, у якой згаданы і гомельскі індзеянісцкі „Веснік БІТ”, – у кнігу ўвайшло інтэрв’ю, якое з’явілася і ў некалькіх іншых выданнях (Johansen, 2007a; Johansen 2007b; Johansen, 2008; Johansen, 2009)). Маем шмат дублетаў кнігі нашых калег з Польшчы: польска-беларуска-індзейскі фатаграфічны праект „Мост над акіянам” (Nowa Wola po prostu. Oczami dzieci = Simply Nowa Wola. By its children = Новая Воля па-просту. Вачамі дзяцей, 2008).

Да „кур'ёзна-цікавых” прыкладаў, калі рэчаіснасць назіраецца вачыма дзяцей, з творчасці асоб, уключаных намі ў беларускую частку „Беларуска-індзейскага біяграфічнага слоўніка”, адносіцца, напрыклад, даволі спрэчная па сваіх якасцях апавесць для моладзі „І ты станеш індзейцам” Віктара Варашыльскага, у якой бандыты ўцягваюць дзяцей у свае злачынныя справы з дапамогай індзейскай рамантыкі. Першае выданне кнігі выйшла ў 1960 г. („Клуб сямі прыгод”), шматразова перавыдавалася. Была ажыццёўленая таксама экранізацыя, мастацкую і выхаваўчую няўдачу якой адзначала крытыка.

Кампактна можна прадставіць „Дух граніцы”: „індзейскае жыццё” Заходняй Беларусі і беларускай дыяспары Польшчы таго перыяду ў лютэрку друку. Галоўныя міжваенныя „індзеефікаваныя” польскія дзеячы, звязаныя з беларускімі землямі: А. Асяндоўскі („Паляшук лепш за канадскіх індзейцаў ведаў” бабра), Г. Баравік (Е. Марліч; перакладчыца і аўтар „па Кэрвуду”, якая пазней пераехала ў Бразілію), М. Ваньковіч (у т.л. „Шчанюковыя гады” з „індзейскім крыкам”), А. Гарун (магчыма, першым увёў вобраз індзейца ў беларускую паэзію – „Мае коляды”, 1920), Т. Даленга-Мастовіч (індзейцы ў „Кар'еры Нікадыма Дызмы”, „Трэцім поле”, „Пракуроры Аліцыі Горн”, у т.л. паралель з „тутэйшымі”), М. Здзяхоўскі (даследаваў амерыканскае ў Г. Сянкевіча), Я. Марціноўская (ураджэнка Гомельшчыны, якая падарожнічала па Арызоне і Нью-Мексіка, жыла ў некалькіх гарадах на Усходзе і Захадзе ЗША) (Сімакой, 1992), А. Патоцкі (перавыданні яго кнігі „Пра Хрыстафора Калумба і адкрыццё Амерыкі”), М. Радзевіч (індзейская прысутнасць у творах: „Блакiтныя”, „Возера”, „Гняздо Белазора”, „Дзевайціс”, „Іерыхонская ружа”, „Лета лясных людзей”, „Непрыручаныя птушкі”, „Пажары і папялішчы”, „Рагнарок”, „Фларыян з Вялікай Глушы”), Ф. Умястоўскі (Дзядзька Пранук, адно з першых з'яўленняў індзейцаў у беларускай прозе – „Стася”, 1921), М. Цвірка-Гадыцкі (антраполог, таксама як К. Сталыгва, з беларускім каранямі), М. Шымалевіч (Ліда, „бытавая” „беларуска-індзейская антрапалогія”).

„Разавыя з'яўленні” – у С. Пясецкага (канквістаторы ў бытавым, „пяшчотна-каціным” выглядзе ў „Каханку Вялікай Мядзведзіцы” і ў цытаце: „Я выпіла за здароўе канквістатараў” з украінца М. Хвылёвага („Пяты этап”).

Пераклад „Лятарніка” Г. Сянкевіча, публікацыі пра індзейцаў-паўстанцаў, пра нібыта метыса, які пасяліўся як ваенны асаднік пад Баранавічамі (Сімакой, 2020), – гэта маглі чытаць і пісьменнікі, што нарадзіліся і / або часткова фарміраваліся як асобы ў Заходняй Беларусі і раней або пазней адлюстравалі індзейскую тэму.

У перыёдыцы па-польску з'явіліся: „Белае дзіця ў лагеры індзейцаў” (Dziennik Kresowy, 1935), „Пра бізонаў” (Wieczorny Kurjer Grodzieński, 1935), „Казіно "Белы Правадыр”” (Wieczorny Kurjer Grodzieński, 1933), „Індзейцы ў Канадзе” (Życie

Nowogródzkie, 1931), „Старажытная Мексіка. Там, дзе зліліся расы і мовы” (Życie Nowogródzkie, 1929), „Не хочучь быць бледнатварымі чырванаскурыя індзейцы” (Głos Nadniemeński, 1939), „Знаходка легендарных скарбаў індзейцаў” (Kurjer Nowogródzki, 1931), „Шлюбны пацалунак у індыйскай [індзейскай] вёсцы” (Wieczorny Kurjer Grodzieński, 1934), „Навуковец забіты камянямі індзейцамі / нібыта за забойства дзяцей” (Przegląd Kresowy, 1930).

На беларускай: „Каля вайны” (Гоман, 1918: з Берна: „У Францыі зышлі на бераг першыя дружны чырванаскурых індыец, якія будуць біцца ў радах амерыканскіх войскаў”), „Не паспеў нарадзіцца, як памірае” (Грамадзянін, 1928), „Нявольніцтва ў XX веку” (Сялянская ніва, 1928), „Паўстанне індэяцаў у Балівіі і Чылі” (Беларускае слова, 1927) і „Паўстанне чырванаскурых” (Наша праўда, 1927), „Удзячнасць дзікага” (Заранка, 1929).

Заходняя Беларусь выклікала шматлікія эпітэты, што нагадвалі адносіны паміж абарыгенамі Амерыкі і каланістамі: У. Калесніка, І. Палуяна, шэфа МЗС Ю. Бека, Т. Даленгі-Мастовіча і многіх іншых. М. Танк лічыў, што польская грамадскасць „хіба знае больш пра амерыканскіх індэяцаў, чым пра нас” (Сімакой, 2022b). А. Чэстэртан („Мая руская авантура”, 1931) знайшла ў шынках Нясвіжа некаторыя элементы „Дзікага Захаду”. Нягледзячы на перасцярогу польскага афіцэра, што за мяжой жывуць „ледзь не дзікуны”, яна рызыкнула і ўбачыла людзей, „якія трымалі сябе горда – як нашчадкі і ўладальнікі новай краіны” (прынамсі так цытаваў А. Мальдзіс), але ўсё ж „гордасць” гэтая далей усё больш адпавядала паняццю „Дзікі Усход”, дзе ў якасці „віджылянтаў” выступалі партыйныя ідэолагі (як вядома, на Захадзе ЗША ў актыўны перыяд заваявання і каланізацыі ствараліся камітэты пільнасці).

„Рэгіянальныя” аўтары далі прыклады арыгінальнага мыслення. У сувязі з гэтым, напрыклад, можна прыгадаць выказванне, якое зрабіў Тэадор Нарбут у Шаўрах, цяпер Воранаўскі раён („Старажытная гісторыя літоўскага народа”, 1837):

Няма такога народа, які б у кароткі перыяд свайго росквіту не глядзеў бы з гонарам на дзікія пустыні, якія ён проста разумее, што адкрыў, і з якіх, магчыма, незлічоныя часы раней, першы зародак яго ўласнай сілы выйшаў. Еўрапейцы адкрылі Амерыку 300 гадоў таму, паселішчамі яе засялілі і сапсавалі. Хто ведае, ці шмат тысячагоддзяў назад амерыканцы не адкрылі Еўропу і не глядзелі на нашы берагі з такім жа гордым жалем, з якім іспанцы на іх.

Аўтар з Радама М. Тшэцяк, які гасцяваў у горадзе-пабраціме Гомелі, знайшоў характарыстыкі індэяцаў у становішчы польскай меншасці ў Беларусі („Крэсы мінулыя і думы”, 2004), у той час як на Падляшшы гавораць пра падабенства паміж

індзейцамі і беларусамі. Фенаменальна частыя апеляцыі да індзейцаў з мэтай параўнання адзначыліся ў публікацыях Сакрата Яновіча. З Падляшша – настаўніца сярод інуітаў і індзейцаў А. Я. Кандрацюк, місіянер Я. Пахадовіч, якія апісалі свае ўражанні, у якіх, несумненна, не магло абысціся без кампаратывістыкі.

У наш час беларуска-польскае (па „этнічнасці”) супрацоўніцтва ў самой Беларусі, сімвалізуе, напрыклад, аўтарскі дуэт з прадстаўніка польскай дыяспары і беларуса. Т. Кручкоўскі і Г. Васюк (Гродна) – суаўтары, якія падрыхтавалі першы ў Беларусі дапаможнік для студэнтаў па індзейцах „Древнейшие цивилизации Латинской Америки” (1998). Асобы з польскай самасвядомасцю з Беларусі ўнеслі ўклад у амерыканістыку краін бліжняга і далёкага замежжа. Але адзіны член нашага Беларуска-індзейскага таварыства, які вызначаў сваю нацыянальнасць як польскую, – іншаземец, які працягвае актыўныя намаганні ў індзеяністыцы не ў Польшчы і не ад імя БІТ.

На жаль, пры сотнях амерыканістаў у Польшчы налічваем адзінкі такіх у Беларусі, а пры наяўнасці каля тысячы індзеяністаў-аматараў у Польшчы – толькі адзінкі падобных хабістаў у Беларусі.

Імёны польска-беларускіх пісьменнікаў, якія звярталіся да індзейскай тэмы, гучалі ў нашым дакладзе на канферэнцыі 1995 г. (Simakой, 1995). Мастацкіх твораў са значанай прысутнасцю індзейскага матэрыялу, перакладзеных з польскай на беларускую, знаходзім вельмі мала. Сярод іх вылучаецца „Востраў-ключ” М. Шэйнэрт (Arche, 2014). З беларускай мастацкай літаратуры не перакладзена нічога „цалкам” індзейскага. Да выключэнняў можна аднесці такія невялікія творы, як верш М. Танка „З берагоў Амазонкі” (Simakой, 2022b). Можна гаварыць толькі пра ўключэнне невялікіх індзеянісцкіх фрагментаў у некаторыя публікацыі. Выданні на рускай мове ў Беларусі (цалкам пра індзейцаў) прадстаўлены найперш аповесцямі Сат-Ока, А. Шклярскага.

Хаця мы лічым пераклады мастацкай літаратуры менш важнымі, чым дакументальнай, белетрыстыка сама па сабе аб'ядноўвае беларусаў і палякаў – як гэта адбываецца ў выпадку з Дж. Ф. Куперам, прызным да народаў Усходняй Еўропы і даволі крытычным у адносінах на сваёй радзімы і заходняй цывілізацыі (Simakой, 2021c).

Перспектывы выяўлення беларуска-польска-індзейскіх фактаў самыя неабсяжныя. Безумоўна, на першым месцы стаяць дакументы з дзяржаўных, грамадскіх і асабістых архіваў, апошнія з якіх патрабуюць асаблівага клопату ў сувязі з меншымі гарантыямі іх захавання (ёсць прыклады страты калекцый індзеяністаў 1970-1980-х

гг., больш або менш цяжкіх у параўнанні з лёсам соцень уваходных лістоў энтузіяста з псеўданімам Шалёная Рысь у Бярозе, які быў у немалой ступені арыентаваны на Польшчу: нават сваю перапіску ён называў „індыянскай”). Рукапісы і маргіналіі, што маюць адносіны адразу да Польшчы, Беларусі і індзейцаў выяўляюцца часам праз стагоддзі, публікуюцца праз значны час пасля іх стварэння. Да тэмы ранніх польска-беларускіх ведаў пра Амерыку адносіцца мовазнаўчы факт, звязаны з Саламонам Рысінскім. Лацініст Якаў Парэцкі выявіў рукапісны дадатак да апублікаванай кнігі С. Рысінскага пра „польскія прыказкі”, з якога вынікае і ідэя пра неабходнасць вывучэння моў і індзейцаў (у Рысінскага гаворка ідзе пра „мексіканцаў”, „перуанцаў” і нават „магеланаў” – жыхароў крайняга поўдня Паўднёвай Амерыкі). Каментарыі пра адзін з першых выпадкаў мовазнаўчай індзеяністыкі – у лісце нам ад Я. Парэцкага ад 4.11.1989 г.:

“На жаль, з часу працы над Рысінскім мінула шмат гадоў /кніга была выдадзена ў 1983, але я над ёй працаваў у пачатку сямідзесятых/ і мае запісы не захаваліся. Магу толькі аднавіць па памяці, што ў Літоўскай акадэмічнай бібліятэцы /Вільня/ я знайшоў асобнік кнігі *Proverbiorum Polonicorum a Solomone Rysinio collectorum Centuria decem et octo. Lubecae ad Chronum, MDCXVIII*, да якой быў падшыты рукапісны тэкст уводзін, адрасаваных Віганду Карнелію, і там згадваліся мексіканская і перуанская мовы.

Лічу мэтазгодным звярнуць вашу ўвагу, што на 15 старонцы маёй кнігі ёсць спасылка на Дзяржархіў БССР Ф. 694, спр. 450, арк. 58. Там ёсць спіс кніг, якія належалі С. Рысінскаму і ў іх ліку згадваюцца працы па „экзатычных мовах”.

Безумоўна, мэсідж С. Рысінскага можна было адрасаваць і тым, ад каго залежала, каб і беларуская мова захоўвала свае пазіцыі ў Вялікім Княстве Літоўскім. Так індзеяністыка ўздываецца да высокіх стратэгічных мэт, важных у міжнацыянальных адносінах.

БІБЛІЯГРАФІЯ / REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Âckevič, Sârgej. (1997). Belaruska-pol'ska-litoŭskae pamežža: prablemy гісторыі, movy, adukacyi, kul'tury. *Vesci ANM. Nacyânal'nyâ menšasci na Belarusi i ŭ svece* (Brèst), № 3, s. 44-48. [Яцкевіч, Сяргей. (1997). Беларуска-польска-літоўскае памежжа: праблемы гісторыі, мовы, адукацыі, культуры. *Весці АНМ. Нацыянальныя меншасці на Беларусі і ў свеце* (Брэст), № 3, с. 44-48].

Hil'manovič, Uladzimir. (2014). Zaslaŭski sled. U: Hil'manovič, U. *Belaruskae zolata*. Białystok: Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska-Białoruś, s. 134-135. [Хільмановіч,

Уладзімір. (2014). Заслаўскі след. У: Хільмановіч, У. *Беларускае золата*. Białystok: Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska-Białoruś, с. 134-135].

Ignacy Domeyko in Belarusian press (2002). W: *Ignacy Domeyko (1802-1889) – mineralog, geolog, ojciec nauk górniczych w Chile = Ignacy Domeyko (1802-1889) – mineralogist, geologist and father of mining sciences in Chile = Ignacy Domeyko (1802-1889) – minerólogo, geólogo, padre de las ciencias de minas en Chile: międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków 12. 12. 2002*, [red. Z. M. Krzak, A. Paulo, P. Wyszomirski]. Kraków: Polskie Towarzystwo Mineralogiczne.

Ignotas Domeika, 1802-1889 = Ignacy Domeyko, 1802-1889: gyvenimas, darbai ir indėlis į mokslą: tarptautinės mokslinės konferencijos darbai, 2002 m. rugsėjo 10-12 d., Vilnius (2002), red. A. Grigelis. Vilnius: Utenos Indra.

Їгнат Дамейка ў беларускім друку: бібліаграфічны паказальнік (2002), склад. Т. М. Магнач. *Літасфера*, № 1, с. 164-168. [Ігнат Дамейка ў беларускім друку: бібліаграфічны паказальнік (2002), склад. Т. М. Магнач. *Літасфера*, № 1, с. 164-168].

Johansen, Bruce E. (2007a). Indianie nauczyli mnie cenić własne i innych pochodzenie, rozmowa A. Ziółkowskiej-Boehm. *Nowy Kurier* (Toronto), 15-29 lut., s. 12, 18.

Johansen, Bruce E. (2007b). Indianie nauczyli mnie cenić własne i innych pochodzenie, rozmowa A. Ziółkowskiej-Boehm z Bruce E. Johansen Profesorem „Communication and Native American Studies” z Uniwersytetu w Omaha w Nebrasce. W: Ziółkowska-Boehm, A. *Otwarta rana Ameryki*. Bielsko Biala: Wyd. Debit, s. 207-211.

Johansen, Bruce E. (2008). O demokracji i Indianach, rozmawia A. Ziółkowska-Boehm. *Odra*, № 2, s. 123-125.

Johansen, Bruce E. (2009). Native American friends have taught me to value my own ancestry, and those of other peoples, too: an interview with Bruce E. Johansen, a professor, writer. In: Ziolkowska-Boehm, A. *Open Wounds: a Native American Heritage*. Pierpont, SD: Nems Books, pp. 219-224.

Магнач, Тасцана. (2012). Їгнат Дамейка ў беларускіх выданнях (1945-2007 г.): бібліаграфія. У: *Карэліччына: людзі, падзеі, час: зборнік навуковых артыкулаў*, уклад.: А. А. Скеп'ан [і інш.]; рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.]. Мінск: Беларуская навука, с. 429-449. [Магнач, Таццяна. (2012). Ігнат Дамейка ў беларускіх выданнях (1945-2007 г.): бібліаграфія. У: *Карэліччына: людзі, падзеі, час: зборнік навуковых артыкулаў*,

уклад.: А. А. Скеп'ян [і інш.]; рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.]. Мінск: Беларуская навука, с. 429-449].

Mazurek, Katarzyna. (2018). *Życie i działalność księdza Bazylego Martysza: droga do świętości*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.

Ryn, Zbigniew Jan. (2008). *Ignacy Domeyko: bibliografia*. Krakow: Polska Akademia Umiejętności, Uniwersytet Jagielloński, Akademia Górniczo-Hutnicza.

(sâ) [Sakrat Ânovič]. (1988). Naša pošta. A. Simakoŭ, Gomel', BSSR. *Niva*, 21 lût., s. 6. [(ся) [Сакрат Яновіч]. (1988). Наша пошта. А. Сімакоў, Гомель, БССР. *Ніва*, 21 лют., с. 6].

Simakoŭ, Ales'. (1989a). Da ŭbileŭ Ġgnata Damejkì. *Lìtaratura i mastactva*, 14 lìp., s. 7. [Сімакоў, Алесь. (1989a). Да юбілею Ігната Дамейкі. *Літаратура і мастацтва*, 14 ліп., с. 7].

Simakoŭ, Ales'. (1989b). „Nevâdomy saldat”. *Bârozka*, № 10, s. 21. [Сімакоў, Алесь. (1989b). „Невядомы салдат”. *Бярозка*, № 10, с. 21].

Simakoŭ, Ales'. (1990). Za âdnanne narodaŭ. *Bârozka*, № 10, s. 32. [Сімакоў, Алесь. (1990). За яднанне народаў. *Бярозка*, № 10, с. 32].

Simakoŭ, Ales'. (1991). Eŭracèntryzm i neeŭrapejskaâ al'tèrnatyva. *Lìtaratura i mastactva*, 2 žn., s. 6-7. [Сімакоў, Алесь. (1991). Еўрацэнтрызм і нееўрапейская альтэрнатыва. *Літаратура і мастацтва*, 2 жн., с. 6-7].

Simakoŭ, Ales'. (1992). Âdvìga Marcìnoŭskaâ i âe darožnyâ natatkì. *Gomel'skaâ praŭda*, 27 žn., s. 4. [Сімакоў, Алесь. (1992). Ядвіга Марціноўская і яе дарожныя нататкі. *Гомельская праўда*, 27 жн., с. 4].

Simakoŭ, Ales'. (1994). Pan prèparatar. *Zarâ* (Brèst), 5 lìp., s. 3. [Сімакоў, Алесь. (1994). Пан прэпаратар. *Заря* (Брэст), 5 ліп., с. 3].

Simakoŭ, Ales'. (1995). Vobrazy indzejcaŭ u belaruskaj litaratury i mastactve. U: *Belarusika = Albaruthenica. Kn. 5. Kul'tura belaruskaga zamežža; Belaruskamerykanskiâ gìstaryčna-kul'turnyâ ŭzaemadačynennì*, red. U. Konan, A. Mal'dzìs. Mìnsk: Navuka i tèhnika, s. 318-327. [Сімакоў, Алесь. (1995). Вобразы індзейцаў у беларускай літаратуры і мастацтве. У: *Беларусіка = Albaruthenica. Кн. 5. Культура беларускага*

за межжа; Беларуска-амерыканскія гістарычна-культурныя ўзаемадачынненні, рэд. У. Конан, А. Мальдзіс. Мінск: Навука і тэхніка, с. 318-327].

Šimakoŭ, Ales'. (1996). „Araŭkaniâ” niâk ne vernecca na radzimu aŭtara. *Naša niva*, 19 žn., s. 11. [Сімакоў, Алесь. (1996). „Араўканія” ніяк не вернецца на радзіму аўтара. *Наша ніва*, 19 жн., с. 11].

Šimakoŭ, Ales'. (1998a). Adam Micevič i indzejskaâ Ameryka: ambivalentnasc' i gumanizm. U: *Adam Micevič i nacyanal'nyâ kul'tury: materyâly Mižnarodnaj navukovaj kanferencyi (Minsk, 7-11 verasnâ 1998 g.)*, [rèdkal.: A. Mal'dzis (gal. rëd.) i inš.]. Minsk: Belaruskì knìgazbor, s. 369-377. [Сімакоў, Алесь. (1998a). Адам Міцкевіч і індзейская Амерыка: амбівалентнасць і гуманізм. У: *Адам Міцкевіч і нацыянальныя культуры: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 7-11 верасня 1998 г.)*, [рэдкал.: А. Мальдзіс (гал. рэд.) і інш.]. Мінск: Беларускі кнігазбор, с. 369-377].

Šimakoŭ, Ales'. (1998b). „Indzejskaâ vajna” Tadëvuša Kascûškì. *Belaruskì gìstaryčny aglâd*, sš. 1 (čërv.), s. 112-115. [Сімакоў, Алесь. (1998b). „Індзейская вайна” Тадэвуша Касцюшкі. *Беларускі гістарычны агляд*, сш. 1 (чэрв.), с. 112-115].

Šimakoŭ, A. (2000a). Ezuity na Čačërsšcyne. U: *Pamâc': gìstoryka-dakumental'naâ hronika Čačërskaga raëna*. Minsk: BELTA, s. 114. [Сімакоў, А. (2000a). Езуіты на Чачэршчыне. У: *Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Чачэрскага раёна*. Мінск: БЕЛТА, с. 114].

Šimakoŭ, Ales'. (2000b). Nabližaecca ŭbilej Ìgnata Damejkì. *Kantakty i dyâlogi*, № 11-12, s. 19. [Сімакоў, Алесь. (2000b). Набліжаецца юбілей Ігната Дамейкі. *Кантакты і дыялогі*, № 11-12, с. 19].

Šimakoŭ, Ales'. (2002). Damejka, Araŭkaniâ i mapučè: stèrèatypy belaruskaj damejkiâny. U: *Ignat damejka – svetač susvetnaj cyvilizacyi: Materyâly VI Karèlickih čytannâŭ (g.p. Mìr, 12 veras. 2002 g.)*, rèdkal.: L. Uladykoŭskaâ-Kanaplânìk (gal. rëd.) i inš. Minsk: Èncyklapedyks, 2002, s. 108-120. [Сімакоў, Алесь. (2002). Дамейка, Араўканія і мапучэ: стэрэатыпы беларускай дамейкіяны. У: *Ігнат Дамейка – светач сусветнай цывілізацыі: Матэрыялы VI Карэліцкіх чытанняў (г. п. Мір, 12 верас. 2002 г.)*, рэдкал.: Л. Уладыкоўская-Канаплянік (гал. рэд.) і інш. Мінск: Энцыклапедыкс, с. 108-120].

Šimakoŭ, Ales'. (2017). Holmskaâ grupa: krynica aptymizmu. W: *Cerkiewny Wiestnik*, № 2, s. 45-62. [Сімакоў, Алесь. (2017). Холмская група: крыніца аптымізму. W: *Cerkiewny Wiestnik*, № 2, s. 45-62].

Šimakoŭ, Ales'. (2019). Z Garydzenâtaŭ, na „Mustangu” da ĭndzejcaŭ. *Kraâznaičaaŭ gazeta*, № 6 (lût.), s. 3. [Сімакоў, Алесь. (2019). З Гарыдзенятаў, на „Мустангу” да індзейцаў. *Краязнаўчая газета*, № 6 (лют.), с. 3].

Šimakoŭ, Ales'. (2020). Syn Karžakavataj Rysi, al'bo ĭndzejskiâ slâdy ŭ Belarusi. *Litaratura i mastactva*, 15 maâ, s. 10. [Сімакоў, Алесь. (2020). Сын Каржакаватай Рысі, альбо Індзейскія сляды ў Беларусі. *Літаратура і мастацтва*, 15 мая, с. 10].

Šimakoŭ, Ales'. (2021a). Belarusy na Alâscy – pracâg razmovy. *Naša slova*, 2 snež, s. 7-8. [Сімакоў, Алесь. (2021a). Беларусы на Алясцы – працяг размовы. *Наша слова*, 2 снеж., с. 7-8].

Šimakoŭ, Ales'. (2021b). ĭndzejcy na pol'ska-belaruskim pamežžy. *Niwa*, 7 lïstap., s. 5. [Сімакоў, Алесь. (2021b). Індзейцы на польска-беларускім памежжы. *Ніва*, 7 лістап., с. 5].

Šimakoŭ, Ales'. (2021c). Naš Kuper (ĭndzejskaâ scežka praz Belarus'). *Tèrmapily*, № 25, s. 61-68. [Сімакоў, Алесь. (2021c). Наш Купер (Індзейская сцежка праз Беларусь). *Тэрмапілы*, № 25, с. 61-68].

Šimakoŭ, Ales'. (2021d). Nedalëka ad apačau i ŭ vajne z seminolami: nebâspečnyâ misiï vyhadca z Navagrudčyny francyskanca Antoniâ Rasadoŭskaga ŭ Flarydze i Têhase. *Kraâznaičaaŭ gazeta*, № 41 (lïstap.), s. 6. [Сімакоў, Алесь. (2021d). Недалёка ад апачаў і ў вайне з семіноламі: небяспечныя місіі выхадца з Навагрудчыны францысканца Антонія Расадоўскага ў Фларыдзе і Тэхасе. *Краязнаўчая газета*, № 41 (лістап.), с. 6].

Šimakoŭ, Ales'. (2022a). „ĭndzejskaâ sprava” ŭ pytannâh i adkazah: adlûstravanne tèmey katalickih misiï sârod ĭndzejcaŭ u dasledčaj perapîscy. *Naša vera*, № 4, s. 26-31. [Сімакоў, Алесь. (2022a). „Індзейская справа” ў пытаннях і адказах: адлюстраванне тэмы каталіцкіх місій сярод індзейцаў у даследчай перапісцы. *Наша вера*, № 4, с. 26-31].

Šimakoŭ, Alâksandr. (2022b). ĭndzejskae ŭ dzënnikah, èpîstalârnaj i paëtyčnaj spadčyne Maksîma Tanka. U: *Trynaccatyâ tankaŭskiâ čytanni: zbornik navukovyh artykulaŭ*: [matèryâly Mižnarodnaj navukovaj kanferèncyi, 16 verasnâ 2022 g., rëdkal.: V. D. Saryčonak (adk. rëd.), ĭ. M. Miščančuk, N.V. Zaâc]. Mînsk: BDPU, s. 297-300. [Сімакоў, Аляксандр. (2022b). Індзейскае ў дзённіках, эпістальнай і паэтычнай спадчыне Максіма Танка. У: *Трынаццатыя танкаўскія чытання: зборнік навуковых артыкулаў*: [матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі, 16 верасня 2022 г., рэдкал.: В. Д. Старычонок (адк. рэд.), І. М. Мішчанчук, Н. В. Заяц]. Мінск: БДПУ, с. 297-300].

Simakoŭ, Ales'. (2022c). Sustrëchy belaruskich ezuiťau z indzejcamì. *Naša vera*, № 1, s. 50-53. [Сімакоў, Алесь. (2022c). Сустрэчы беларускіх езуітаў з індзейцамі. *Наша вера*, № 1, с. 50-53].

Simakoŭ, Alâksandr. (2022d). Vyhadcy z Vicebskaj guberni ŭ Ruskaj Amerycy (Alâska i Kaliforniâ). U: *Vicebski kraj: materyâly VII Mižnarodnaj navukova-praktyčnaj kanferencyi „Vicebski kraj”, prysvečanaj Godu narodnaga adzinstva, 25 listapada 2021 g., Vicebsk, rëdkal.: T. M. Adamân (gal. rëd.) [i inš.]. Minsk: Nacyânal'naâ bibliâteka Belarusi, s. 217-223.* [Сімакоў, Аляксандр. (2022d). Выхадцы з Віцебскай губерні ў Рускай Амерыцы (Аляска і Каліфорнія). У: *Віцебскі край: матэрыялы VII Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі „Віцебскі край”, прысвечанай Году народнага адзінства, 25 лістапада 2021 г., Віцебск, рэдкал.: Т. М. Адамян (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск: Нацыянальная бібліятэка Беларусі, с. 217-223].*

Aliaksandr Simakou: 500 years together: Polish and Belarusian Indian studies at the crossroads

(web-magazine “Culture. Nation”, issue 32, November 2023, 156-171, www.sakavik.net)

Abstract. Some of the most distinctive examples of addressing to the Indian theme by Belarusians and Poles, including representatives of diasporas, when the Belarusian-Polish dialogue takes place, are considered. Contacts between Indianists and Americanists of the two countries are presented primarily by the Gomel correspondence. In the short chronology of important publications from the „Belarusian-Indian Bibliography” most examples are given from the interwar period; Western Belarus exists as a unique zone of „border” ideas that evoke parallels with America.

Keywords: Indians, Polish-Belarusian cooperation, correspondence, personalia, publications

Александр Симаков: 500 лет вместе: польская и белорусская индеанистика на пересечениях

(веб-журнал “Культура. Нация”, вып. 32, ноябрь 2023, 156-171, www.sakavik.net)

Аннотация. Рассматриваются некоторые из наиболее характерных обращений к индейской теме белорусами и поляками, в т. ч. представителями диаспор, при которых происходит белорусско-польский диалог. Контакты между индеанистами и американистами двух стран представлены прежде всего гомельской перепиской. В краткой хронологии важных публикаций из „Белорусско-индейской библиографии” большинство примеров дается из межвоенного периода; Западная Беларусь существует как уникальная зона „пограничных” представлений, вызывающих параллели с Америкой.

Ключевые слова: индейцы, польско-белорусское сотрудничество, корреспонденция, персоналии, публикации

Aliaksandr Simakou: 500 lat razem: polskie i białoruskie studia nad Indianami na rozdrożu

(web-magazine “Culture. Nation”, issue 32, November 2023, 156-171, www.sakavik.net)

Abstrakt. Rozważono niektóre z najbardziej charakterystycznych odwołań do tematyki indiańskiej przez Białorusinów i Polaków, m.in. przedstawicieli diaspor, w których toczy się dialog białorusko-polski. Kontakty między indianistami i amerykańnistami obu krajów przedstawia przede wszystkim korespondencja homelska. W krótkiej chronologii ważnych publikacji z „Bibliografii białorusko-indiańskiej” najwięcej przykładów podano z okresu międzywojennego; Zachodnia Białoruś istnieje jako wyjątkowa strefa idei „granicznych”, które przywołują podobieństwa z Ameryką.

Słowa kluczowe. Indianie, współpraca polsko-białoruska, korespondencja, osobowości, publikacje